

Sygn. akt I ACa 1345/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 marca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący : SSA Anna Cesarz

Sędziowie : SA Joanna Walentkiewicz – Witkowska

SO del. Iwona Jamróż – Zdziubany (spr .)

Protokolant: stażysta Iga Kowalska

po rozpoznaniu w dniu 10 marca 2016 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa **A. Ł.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - (...) Zarządowi (...) w B.**

o odszkodowanie

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Sieradzu

z dnia 27 lipca 2015 r. sygn. akt I C 6/12

1. zmienia zaskarżony wyrok w punktach I, III, IV w ten tylko sposób, że:

a) w punkcie I uchyla rozstrzygnięcie w zakresie kwoty 16 390 (szesnaście tysięcy trzysta dziewięćdziesiąt) złotych i odsetek ustawowych od niej za okres od dnia 27 lutego 2015 roku do dnia zapłaty,

b) w punkcie III znosi wzajemnie koszty procesu między stronami,

c) w punkcie IV obniża należność podlegającą pobraniu z kwoty 4 366,83 złotych do kwoty 3 513,46 (trzy tysiące pięćset trzynaście 46/100) złotych;

1. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1345/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 27 lipca 2012r., w sprawie z powództwa A. Ł. przeciwko Skarbowi Państwa - (...) Zarządowi (...) w B. o odszkodowanie, Sąd Okręgowy w Sieradzu I Wydział Cywilny, w sprawie I C 6/12, zasądził od strony pozwanej rzecz powoda kwotę 77.713 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 57.068 zł od dnia 15 lutego 2012r. do dnia zapłaty, od kwoty 20. 645 zł od dnia 27 lipca 2015r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałym zakresie. Nadto zasądził od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 500 zł z tytułu częściowego zwrotu kosztów procesu, nakazał pobrać od strony pozwanej na rzecz Sądu Okręgowego w Sieradzu kwotę 4.366,83 złotych z tytułu zwrotu

wydatków oraz nakazał ściągnąć z zasądzonego na rzecz powoda świadczenia kwotę 4.366,83 zł, należną Skarbowi Państwa – Sądowi Okręgowemu w Sieradzu z tytułu zwrotu wydatków.

Powyższy wyrok zapadł na podstawie poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny co do zasady podzielił i przyjął za własne, a z których wynika, że powód jest właścicielem nieruchomości, składającej się z działek o nr (...), o łącznej powierzchni 2,98 ha, położonej w miejscowości C., gminie B., objętej księgą wieczystą o nr (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Łasku.

W dniu 9 lutego 2010r. Sejmik Województwa (...) podjął uchwałę Nr LI/1469/10 w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego Ł.. Uchwała została podjęta na podstawie przepisów art. 135 ust. 1, 2, 3a i 3b ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 ze zm.). Uchwała przewidywała w obszarze ograniczonego użytkowania ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu szczegółowo wymienione w treści § 8, a także ograniczenia co do sposobu korzystania z terenu (§ 9), w tym w zakresie dotyczącym podobszaru (...) w postaci zakazu tworzenia uzdrowisk oraz zakazu przeznaczania terenów pod budowę szpitali, domów opieki społecznej, ale związanych jedynie ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży, działających w porze nocnej. Wreszcie wprowadzała w tym obszarze wymagania techniczne, jakim powinny odpowiadać budynki, zarówno nowoprojektowane, jak i już istniejące - § 11. Uchwała została ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa (...) z dnia 29 marca 2010r. Nr (...), a weszła w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia tj. z dniem 12 kwietnia 2010r.

Gmina B. nie posiada aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego, co wynika z art. 87 ust. 3 ustawy z 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn. Dz. U. z 2012r. poz. 647 z późn. zm.), na podstawie którego obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uchwalone przed dniem 1 stycznia 1995r. wygasły w dniu 31 grudnia 2003r. Aktualnie obowiązuje studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przyjęte uchwałą Rady Gminy w B. nr V/38/07 z 15 lutego 2007r. Z informacji w nim przedstawionych wynika, że według aktualnych uwarunkowań przedmiotowa nieruchomość usytuowana jest na różnych obszarach. W podobszarze A znajdują się działki: 435/3, 527, 528 oraz południowa część działki (...), natomiast w podobszarze B: działka nr (...) i północna oraz centralna część działki (...).

Zabudowania znajdują się na działce nr (...). Teren jest uzbrojony w energię elektryczną i wodociąg, z przyłączami do działek zabudowanych. Na działce usytuowane są: murowany budynek mieszkalny, murowana stodoła oraz budynek gospodarczo - garażowy.

Isolacyjność akustyczna budynku mieszkalnego przed utworzeniem obszaru ograniczonego użytkowania spełniała wymagania dla poziomów hałasu dopuszczalnych na terenie jego lokalizacji. Aktualnie izolacyjność akustyczna wszystkich pomieszczeń w budynku jest zbyt mała. Dla zapewnienia odpowiedniego klimatu akustycznego należy wymienić istniejące okna i drzwi balkonowe na okna o podwyższonej izolacyjności akustycznej, w dwóch pomieszczeniach zastosować okładziny zewnętrzne, np. z płyt elewacyjnych cementowo - włóknowych lub analogicznych. Ponadto w celu zapewnienia wymaganej izolacyjności akustycznej konieczne jest utrzymywanie okien w stanie zamkniętym w porach występowania hałasu lotniczego. Aby nie dopuścić do nadmiernego wzrostu temperatury w okresie letnim winno się wyposażyć w klimatyzatory dwa pokoje od strony południowej, najbardziej narażone na występowanie wysokich temperatur. Wartość wskazanych robót stanowi kwotę brutto 37. 323 złotych.

Utrata wartości nieruchomości na skutek wprowadzenia strefy ograniczonego użytkowania dotyczy zabudowanej części działki nr (...) - 29 620 złotych oraz działki nr (...) - 10 770 złotych. Wartość pozostałego obszaru stanowiącego grunt rolny nie zmieniła się.

W świetle powyższych ustaleń Sąd Okręgowy stwierdził, że w sprawie zachodzi związek przyczynowy pomiędzy ustanowieniem obszaru ograniczonego użytkowania a szkodą poniesioną przez powoda w postaci zmniejszenia wartości nieruchomości oraz konieczności poniesienia przez niego nakładów na utrzymanie prawidłowego klimatu akustycznego. W związku z tym uznał, iż powodowi przysługuje odszkodowanie w łącznej wysokości 77.713 zł,

obejmującej kwotę 40.390 zł, o którą zmniejszyła się wartość przedmiotowej nieruchomości na skutek utworzenia strefy ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego w Ł. oraz kwotę 37.323 zł stanowiącą koszt nakładów, jakie powód ma obowiązek poczynić w celu rewitalizacji akustycznej budynku. Powództwo w pozostałym zakresie zostało oddalone.

Jako podstawę usprawiedliwionych żądań powoda Sąd Okręgowy w pierwszej kolejności wskazał na art. 129 ust. 2 ustawy Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2008 roku Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) podnosząc, że w związku z ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości jej właściciel może żądać odszkodowania za poniesioną szkodę. Przesłankami wynikającej z powyższej regulacji odpowiedzialności są: wejście w życie rozporządzenia lub aktu prawa miejscowego powodującego ograniczenie sposobu korzystania z nieruchomości, szkoda poniesiona przez właściciela nieruchomości, jej użytkownika wieczystego lub osobę, której przysługuje prawo rzeczowe do nieruchomości i związek przyczynowy między wprowadzonym ograniczeniem sposobu korzystania z nieruchomości a szkodą.

Sąd Okręgowy uznał, że powód wskutek wprowadzenia obszaru ograniczonego użytkowania, obejmującego stanowiące jego własność nieruchomości, poniósł szkodę polegającą na ograniczeniu w sposobie korzystania z niej, a w konsekwencji - zmniejszeniu jej wartości.

Mając na uwadze opinię biegłych Sąd Okręgowy ustalił, że wartość rynkowa należącej do powoda nieruchomości uległa obniżeniu o kwotę 40.390 zł.

Oceny zasadności drugiego z dochodzonych przez powoda roszczeń - żądania zwrotu nakładów potrzebnych na rewitalizację akustyczną, stanowiącego jego własność budynku, Sąd Okręgowy dokonał na podstawie regulacji przewidzianej w art. 136 ust. 1 i 3 w zw. z art. 129 ust. 2 p.o.ś. Nadmienił, że zgodnie z art. 136 ust. 3 p.o.ś., w razie określenia na obszarze ograniczonego użytkowania wymagań technicznych dotyczących budynków, szkodą, o której mowa w przepisie art. 129 ust. 2 ustawy, są także koszty poniesione w celu wypełnienia tych wymagań przez istniejące budynki, nawet w przypadku braku obowiązku podjęcia działań w tym zakresie.

Zdaniem Sądu Okręgowego, obowiązek naprawienia szkody po stronie pozwanej, polegający na uiszczeniu odpowiedniej sumy pieniężnej, powstał z chwilą wyrządzenia powodowi szkody, tj. z chwilą wejścia w życie uchwały Sejmiku Województwa (...) Nr (...), kształtującej zakres koniecznych do wykonania nakładów rewitalizacyjnych i obligujący do ich poczynienia. Poniesienie tych nakładów pozwoli na uniknięcie hałasu przekraczającego poziomy normatywne, a tym samym na korzystanie z budynku zgodnie z jego przeznaczeniem.

Usytuowany na należącej do powoda działce budynek mieszkalny nie spełnia obowiązujących wymogów, nie zapewniając należytego klimatu akustycznego. Zakres koniecznych do wykonania w tej mierze prac wynikał bezpośrednio z opinii Politechniki (...). Biegły K. N. określił natomiast następnie wartość prac koniecznych do zapewnienia właściwego klimatu akustycznego. W celu ochrony akustycznej konieczne jest poczynienie nakładów, których łączne koszty Sąd I instancji, w oparciu o tę opinię określił na kwotę 37.323 zł.

Odnosząc się do rozstrzygnięcia w przedmiocie odsetek, Sąd I instancji wskazał jako podstawę prawną przepis art. 481 § 1 k.c., zasądzając je co do kwot zgłoszonych w pozwie od dnia następnego od doręczenia pozwu, natomiast co do kwoty wynikającej z rozszerzenia powództwa, zgodnie z żądaniem od dnia wyrokowania.

O kosztach sądowych Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c., przy przyjęciu, że powód wygrał sprawę w 50 %.

Jako podstawę orzeczenia o zwrocie wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa, Sąd I instancji wskazał art. 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. z 2010 roku, Dz. U. Nr 90, poz. 594 ze zm.), nakazując je w połowie ściągnąć z zasądzonych na rzecz powoda świadczenia, a w połowie pobrać od pozwanego.

Apelację od tego wyroku wywiódła strona pozwana, zaskarżając go w części, tj. co do punktu I, w zakresie w jakim Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 16.390 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wyrokowania do dnia zapłaty, a także co do punktu III oraz IV.

W oparciu o przepis art. 382 k.p.c. w zw. z art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c., powołując się na niemożliwość wcześniejszego złożenia dowodu, strona pozwana wniosła o przeprowadzenie dowodu z dokumentu - poświadczonej kopii pisma procesowego powoda rozszerzającego powództwo wraz z potwierdzeniem - prezentatą doręczenia pisma do Głównego Urzędu Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa w dniu 15 lipca 2015 r. na okoliczność doręczenia pisma do Głównego Urzędu Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa w dniu 15 lipca 2015 r. i z uwagi na fakt powzięcia wiadomości przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa o rozszerzeniu powództwa już po zamknięciu rozprawy, które miało miejsce w dniu 13 lipca 2015 r.

W oparciu o art. 367 § 1 kpc i nast. kpc zaskarżonemu wyrokowi Sądu strona pozwana zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, t.j.:

1/ art. 193 § 3 k.p.c. w zw. z art. 321 § 1 k.p.c. poprzez przyjęcie skuteczności rozszerzenia powództwa o kwotę 16.390 zł i zasądzenie tej kwoty ponad żądanie;

2/ art. 98 k.p.c. i 100 k.p.c. oraz art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa poprzez nie zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa, zastępowanego w procesie przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa w wysokości (proporcjonalnie) stawki minimalnej.

W konkluzji strona pozwana wniosła o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa w zaskarżonej części, tj. co do kwoty 16.390 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 lipca 2015 r. i stosowne rozstrzygnięcie w zakresie kosztów postępowania, w tym poprzez uwzględnienie zażalenia w ramach dotychczasowego rozstrzygnięcia, a nadto o zasądzenie od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów postępowania apelacyjnego według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jako uzasadniona podlegała uwzględnieniu.

Podniesione przez stronę pozwaną zarzuty naruszenia prawa procesowego nakierowane na wykazanie, iż Sąd Okręgowy - wydając rozstrzygnięcie - wyszedł poza żądanie pozwu, albowiem niesłusznie uznał, że doszło w sprawie do skutecznego rozszerzenia powództwa w piśmie procesowym, którego odpis został doręczony bezpośrednio przez pełnomocnika powoda pełnomocnikowi strony pozwanej i to po zamknięciu rozprawy, okazały się uzasadnione.

Należy wskazać, że w niniejszej sprawie powód dochodził łącznie kwoty 153.000 zł, w tym – co wyraźnie zostało zaznaczone w podstawie faktycznej żądania – kwoty 129.000 zł z tytułu nakładów niezbędnych do rewitalizacji akustycznej budynku mieszkalnego, położonego na należącej do powoda działce oraz kwoty 24.000 zł z tytułu spadku wartości nieruchomości.

Po przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłych, z których wynikało, że wartość przedmiotowej nieruchomości na skutek utworzenia strefy ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego w Ł. uległa zmniejszeniu o kwotę 40.390 zł, w dniu 13 lipca 2015r., na rozprawie pod nieobecność strony pozwanej, powód złożył pismo procesowe zawierające oświadczenie o rozszerzeniu powództwa o kwotę 16.390 zł, stanowiącą różnicę pomiędzy kwotą wyliczoną przez biegłego, a wskazaną z tego tytułu w pozwie.

Odpis tego pisma został przesłany przez pełnomocnika powoda bezpośrednio pełnomocnikowi strony pozwanej na podstawie art. 132 § 1 k.p.c., a jego doręczenie nastąpiło już po zamknięciu rozprawy .

Art. 193 § 3 k.p.c. wymaga zgłoszenia zmiany powództwa na rozprawie w obecności pozwanego, a w razie jego nieobecności – tak jak miało to miejsce w przedmiotowym wypadku- doręczenia mu pisma procesowego

zawierającego zmianę w celu zabezpieczenia interesów pozwanego i umożliwienia mu podjęcia obrony w zakresie zmienionego powództwa.

Kwestia skutecznego doręczenia pisma procesowego zawierającego rozszerzenie powództwa była natomiast ostatnio przedmiotem uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2016 r., wydanej w sprawie III CZP 95/15. W uchwale tej Sąd Najwyższy, odwołując się do poglądów doktryny wskazał, że elementami identyfikującymi powództwo są żądanie i podstawa faktyczna je uzasadniająca. Wskutek ilościowej lub jakościowej jego zmiany następuje wprowadzenie do procesu obok dotychczasowego dalszego roszczenia, które w ogóle lub w pewnym zakresie nie było przedmiotem sporu. Pismo procesowe zawierające nowe żądanie jest zatem pozwem, który musi odpowiadać zarówno wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego (art. 126 k.p.c.), jak i dla pozwu (art. 187 w zw. z art. 193 § 2¹ zd. 2 k.p.c.). Art. 187 k.p.c. zawiera wprawdzie jedynie określenie wymogów formalnych, jakie powinno spełniać to pismo, ale to, że zostało ono poddane takim samym rygorom jak pierwotny pozew wskazuje na tożsamy charakter procesowy. Kontrola sądu ma zatem w takim wypadku zakres szerszy, niż w przypadku innych pism procesowych zawierających wnioski stron dotyczące innych czynności procesowych. Dotyczy to w szczególności skutków nie uzupełnienia braków formalnych, badania dopuszczalności zmiany powództwa (art. 130 § 1 i 2 k.p.c., 193 § 1 i 2 k.p.c.) . Inny jest też wpływ kontroli negatywnej na przebieg postępowania - w przypadku omawianego pisma skutkiem jest nie rozpoznanie nowego żądania i brak postępowania w tym zakresie, a w przypadku pozostałych pism procesowych odmowa przeprowadzenia czynności procesowej związanej z toczącym się postępowaniem lub uwzględnienia okoliczności wskazanych przez strony (art. 207, art. 127 k.p.c.).

Nadto nie można pominąć także treści art. 192 k.p.c., który chroni pozwanego przed koniecznością podjęcia obrony i potrzebą zajęcia merytorycznego stanowiska w sprawie oraz podjęcia czynności procesowych jeżeli pismo nie spełnia wymagań pozwu.

Dlatego też Sąd Najwyższy w powołanej uchwale stanął na stanowisku, iż odpis pisma procesowego zawierający rozszerzenie powództwa nie podlega doręczeniu na podstawie art. 132 § 1 k.p.c.

Stosownie zatem do wyżej wskazanych przepisów to sąd I instancji winien dokonać doręczenia pisma powoda rozszerzającego powództwo, złożonego pod nieobecność strony pozwanej jej pełnomocnikowi. Doręczenie bezpośrednie dokonane przez pełnomocnika powoda pełnomocnikowi strony pozwanej nie mogło wywołać skutków, określonych w art. 192 k.p.c. Nadto nastąpiło ono już po zamknięciu rozprawy, co oznacza, że w zakresie kwoty 16.390 zł nie doszło do zawiśnięcia sporu, a tym samym powództwo winno zostać rozpoznane jedynie w zakresie objętym pozwem. Strona pozwana nie miała bowiem możliwości ustosunkowania się do zmodyfikowanego roszczenia powoda .

Wobec bezskuteczności rozszerzenia pozwu przez powoda w tej sytuacji należy uznać, że doszło do naruszenia wskazanych w apelacji przepisów prawa procesowego, a co za tym idzie przyjąć, że doszło do orzeczenia przez sąd I Instancji ponad żądanie pozwu.

Orzeczenie o roszczeniu, które było objęte żądaniem, ale zgłoszonym w mniejszym rozmiarze, stanowi naruszenie zakazu ustanowionego w art. 321 § 1 k.p.c., który odnosi się zarówno do samego żądania, jak i jego podstawy faktycznej. Przewidziane w art. 321 § 1 k.p.c. związanie sądu żądaniem, poza wyjątkami przewidzianymi w ustawie, ma charakter bezwzględny.

Z tych względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. uznał apelację strony pozwanej za uzasadnioną.

Zmiana wyroku dokonana orzeczeniem Sądu Apelacyjnego spowodowała również korektę zaskarżonego orzeczenia w zakresie kosztów postępowania przed sądem I Instancji i zastosowanie art. 100 k.p.c., przy przyjęciu, że powód wygrał proces w 40 % .

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.